

— Լ՛ից տաքի Օսմանեան տէրութիւնը պահեստի զօրքին մէկ քիչը Պոլիս բերելու կամք ընելով, դրսերը հրովալասկներ ու յոյ տարտութիւններ խրկեց, 'նոյն զօրքը տէրութեան հրամանը լաւձնուհովէ՝ հայրենաւորական ոգւով փռուելով ածապարեցին իրենց հրաման եղած ծախքերը իջնալու, ուսկից ու շոքենաւերով հետպահեալ մնացաւ քաղաքս կուգանս Սակայն նոյն զօրացը մեջանտէրունջ մարդիկ ալ գտնուելուն համար, րարելոնամ՝ Երքայն հրաման քրաւ որ առանկները քննուելէն ետեւ իրենց հայրենիքը պառնան, ուստի ըստ հրամանի՝ Նորին Վեհապառութեան հիմա մէկ կողմէն քննելով անտէրունջները եւ ճանապարհի ծախքերէնիւ ալ վճարելով՝ հանգստութեամբ տեղերէնին կը խրկուին։

Այսպէս թագաւորին հայրը 50 տարեկան է ու ինը 29 տարեկան . ասկէ ետեւ տարի յառաջ՝ այսինքն թագաւորը քսան տարեկան եղած ամուսնը Առջիտոգ Բենիքրի աղջկանը հետ պսակվելու էր, և պսակեալն ուր Ղաւարիոյ մէկափառ կոյսեր ազգանն է՝ ուս

— Հաստ հարուստ Անգղիացիները խալանա ապրանքներ ազատականորեն ունենալով անոնց ապրանքները տարուէ տարի կ'ուռնեն, և իրենք ինկիլթէռուա բնակելով առած տրուներին հոն կը վաճեն, և ասով խալանաւորի ըստակները ինկիլթէռուա փոխադրելով, խալանաւորացի ձեռքը շատ ըստակ չէր անցնէր, ուստի խալանաւորը նեղութիւն կը կրէին թէ՛ առեւտուրի կողմանէ և թէ՛ ապրուստի կողմանէ:

Ասոր վրայօք Անգղիոյ կառավարութիւնը մինչև հիմա քանիցս անգամ հրամանագիր հրատարակած է թէ հոն ազատակ ունեցող հարուստները գին է տարին քանի մը ամիս ապարանին կը թան, որպէս զի ծախելէր ըստակին՝ խալանաւորի մէջ մնայ, գուրս չէլը: Եւ անոնք հիմա ապարանը հաւնեց թէ ապարան ունեցողները՝ զից ամիսի չափ իրենց ազատակը գտնուին, բայց թէ որ ասոր հակառակը գործեն նէ՝ իրենց տարեկան եկամուտն 100 ին 20 ը պիտի աւելնի, որուն հինգը՝ ապարանին բանող բանուորներուն, և 15 ը՝ մօտը գտնուած գիւղականացի աղքատներուն պիտի բաժնուին:

— (Օտար վաճառականները իրենց երկրի ապրանքներն ի զատ՝ ուրիշ երկրի մը ապրանքը չեն կրնար տանիլ ինկիլթէռուա, որովհետեւ ի վաղուց հետեւ արգիլեալ է այս բանը: Ինչպէս՝ րոնիք թէ Ամերիկայի նաւը Չինացիաց ապրանքը ինկիլթէռուա չը կրնար տանիլ, բայց թէ որ տանիլ ուզէ նէ, նախ և յառաջ Ամերիկայի նաւահանգիստներուն մէկը պիտի տանի այն ապրանքը ու նաւէն գուրս հանելով՝ դարձեալ նաւը պիտի բեռցնէ, որպէս զի իր երկրին ապրանքը սեպի, այնուհետեւ կրնայ ուղղակի տանիլ յիշեալ քաղաքը:

— Դարձեալ՝ սոսկանմուտ կայ որ օտար վաճառականները ինկիլթէռուայի մէկ նաւահանգիստէն մէկալը ապրանք չեն կրնար կրել, թէ որ իրենց գտնուած նաւը և բոլոր նաւորները Անգլիացի չեն նէ: Իսկայն հիմա Անգլիոյ ատենին մէջ խոսակցութիւն կը լայն նոյն կանոնը վերցնելու վրայօք: որպէս զի այնուհետեւ որ տեղութիւնը փոխադրեալ բար իրենց վաճառականներուն և թէ թոյլատրութիւն ընէ, իրենք ալ նոյն տեղութիւն վաճառականներուն անանկ թոյլատրութիւն ընեն, որ այն վաճառականը այն ատենը կուրող ըլլայ: Հիմա օտարի ապրանքը՝ Անգլիոյ տեղութեան իշխանութեան տակը ելած: Գանասա երկիրը և ինկիլ կողմերը ու այն տեղերուն վաճառքն ալ Հնդկաստան ուղղակի կը կրելու: Եւ իր երկրին ապրանքը և կամ ուրիշ երկրի մը վաճառքը՝ վերցնելու կանոնին համաձայն իր երկրին ապրանքը համարելու համար իւր տեղութեան երկիրը տանելէն յետոյ՝ թէ ինկիլթէռուա բերելու ըլլայ, այն նաւն ալ թէ որ 100 թուանէլութանոց նաւէն մեծ է, բերած ապրանքին մէկ քիչը ինկիլթէռուայի նաւահանգիստին մէկը, և մնացածն ալ ուրիշ նաւահանգիստներ տանելու կարող ըլլայ, որ յառաջագոյն մինակ մէկ նաւահանգիստ մը կրնար տանել:

Այս կանոնը թէ որ հաստատուի, Անգլիայի և օտար վաճառականներուն մէջ տե-

ղը նախանձաւորութեան ոգի մը կը ծագի, և այն տեղերը Անգլիացիք ալ աւելի նաւար կուծեան փոյթ կուենան: Բայց տակաւին յայտնի չէ թէ հին կանոնը պիտի վերցնեն մի ու յիշեալ կանոնը պիտի հաստատեն մի: Վասն զի առեւտականներն ոմանք կուզեն որ ի գործ դրին այս բանը, և ոմանք ալ տհաճութիւն կը ցըցեն:

— Դալիֆորնիա գաւառը դանբլաժ ու կեհանքէն խել մը անկի բերուելէ ինկիլթէռուա և Դոսանսա՝ ուր տեղ գուրս հալեցուցած նայեր են որ պոյնը խիստ սուղ է, բայց հալեցոյնէն ետեւ քիչ մը կարծրութիւն ստացեր է:

— Փարիզ բնակող Ամերիկացի Մորիսն անուշով մէկը՝ որ ապարան ունէր, անցնելու ներք հիւանդացած տանէր՝ քսիք էր, և թէ ո՞ր մէկ ժամին մէջ 10,000 կտոր թուղթ տպելու: Գործը մը հնարէ նէ՝ իր ինչքէն 8000 քէտէ բառակ իբրեւ սարք և տրուի տաւար: Այս պարագայ խառնաշաղկ մեծեր է այս օրերս: այնուհետեւ երկու Գաղղիացի նոյն գործը կը հնարեն և նմանապէս ինկիլթէռուայի մէջ ալ այս գիւրսը հնարողներ կը լինեն: Բայց տակաւին յայտնի չէ որ այն պարագայ անոնցմէ մը պիտի տանէ:

— Դալիֆորնիոյ Մերսելուս գետ առաջին անգամին պատերազմ ըրած տանին՝ Անգլիոյ տեղութեան 24 երթու խու մէկէն շատ գոյր ջարդու եղան, միայն 200 այրտն վին ուր որ մնացին նոյն խումբէն, և գործակը կը զննուէր: Եւ փութաւորութիւն մեծաւ, տեղը ուրիշ մը անցաւ, այն ալ գարնուեցաւ մեծաւ, որուն տեղը ուրիշը յաջորդեց, և այս ալ տեղերէն և զաւ բանակին մէջ՝ ձեռքի գործ չափովը լծէ: այս բանին և թէ՛ ջարդուող գործը համար՝ ուղ մնացող զինուորականներն ուրտմեցան, և պատերազմը դադարեցին ետեւ՝ երբոր գիտնեցին մէջէն էն ետեւի գործակը կը զննէ մարմինը գտան նէ, որ գործակին փաթեթում ինքն էր, ուրտաւ: Եւ երբ գործակակրներուն համար ալ փաթեթում գերեզման մը զինելու: միտք ունին:

Այնուամենայնիւ կուտակայ Տիւն Մօլթուս ձը և Կալիֆօնիա Միլիթը՝ Անգլիացի ձեռքը անցնելէն ետեւ՝ Ղովմաճօր բերդը գրուել են, որ Ումիտիք քաղաքին մօտէն է: Տիւն Մօլթուսին քովէն՝ Աֆղանիստանի իշխան Տոտ Մէհմէտ խանին դրած խել մը գրեցը երէր է, որոնցմով թէպէտ գոյնեալ Տիւն Մօլթուսը կը գրգռէ, բայց նոյն իշխանին օգնութեան գալը տեսնուած չէ:

— Եւրոպայ տեղութեան այս քրտմ պատերազմները Լաճօնի տեղութեան օգնելու համար ըլլալով, Լաճօնի տեղութիւնը այս օրերու յայտարարութիւն մը հանել է, որով կը ծանուցանէ, թէ Սէքսթէն ո՞ր միջնորդեալ ժամանակը հնարողն է, անոր յանաքը ներառութիւն պիտի ըլլայ, և որ տեղագրի ատեն նրաւ կորուստ տենցեր է նէ՝ պիտի վճարուի: Բայց անհնազանդ զընդունողներուն հողերը և կալուածքը յարուսնիս պիտի աւելնին:

— Մարտիկայէն Իտալիայի ծովերը հանդիպելով՝ Պոլսո բանակը թողնաւոր արքունի շոյենաւորուն համար Գաղղիոյ կառավարութիւնը շատ ըստակ ծախք կընէ:

և այս շոյենաւորն ալ քանի մը ճառ տեսնի շոյենաւորուն գործըք արդեւ, և տան: ուստի նոյն վաճառականները՝ Գաղղիոյ ատենին աղերասգիր մը մտաւցեր են՝ խոտանալով թէ յիշեալ արքունի շոյենաւորուն տեսած գործը՝ տարեկան ծախ ինչպիսիք մատիւ իրենց շոյենաւորուն կրնայ տեսնալ տար: Ատենը այս բանին վրայօք խոսակցութեան պիտի սկսի:

— Սօմա Մօլթուս՝ որ Սպանիոյ Թագաւոր ըլլալ կուզէ, և Գաղղիացի մէջ ալ շատ կուտակի ունի, ժամանակէ մը իրիւր ինկիլթէռուա կը գտնուէր, այս օրերս Սպանիոյ անցնելու և կուտակիները քովը կանգնելու մօտք ինկիլթէռուայէն Դոսանսա տեղերէր էր, ու սկից ալ Սպանիոյ պիտի կրկնար, Դոսանսայի տահանալու խելն անցած տեղերը՝ մարտի գործակակները բռնել են վինքը: Բայց Սպանիոյն բռնել են յանձնը, ու ինչ քանի մը օր բանաւորելէն ետեւ թող տըվել են: այնուհետեւ լծուած մի գնաց: Սպանիոյ մի անցաւ, հիմա Գաղղիոյ յայտնի չէ:

— Սկի յառաջ Փարիզու: ազգային զօրքէն քանի մը հողի լծուած անցնելով՝ մեծ պոտիւ և ընդունելով անոնք էին՝ լծուածայի Շէհեր և մինիլն կորնանէ հրատարակուած պատուէրին համաձայն: հիմա ալ խել մը Անգլիացի Դոսանսա դուրեր են, որոց դէմը ելալով բոլոր ազգային զօրքը հնարաւոր կը զանալ չափ պատիւ: ցոյց կուտան:

— Փարիզի մէջ պատահած քոլեան որ դրեթէ գաղաւթելու վրայ էր, հիմա վերադառնալու տակաւնցեր է, մինչև հիմա 2000 ի չափ հիւանդացող եղեր է, որոց մեծ մասը առողջ չուցեր են, մնացածը մեռեր է: ատենին անդամներէն ալ չորս հողի զոհ եղեր են, և 17 հողի ալ հիւանդ կայ:

— Դոլմիս յատակը տեսնալու համար թէպէտ ասիլ յառաջ դիտարկելու (տիւրպիւն) հնարուած էին, բայց հիմա ինկիլթէռուայի մէջ տեսնի աղէկ դիտարկելու ջնուէր են, որ ծովոյն յատակը որպէս խորութիւն ունենայ ալ նէ՝ անոնց միջոցաւ աղէկ մը կրնայ տեսնուել:

— Այս օրերս քանի մը Ամերիկացի վաճառական ընկերութիւն մը հատաւորելով 5-10 նաւ պատրաստեր են, որոց մէջ՝ ինկիլթէռուայի ու Ամերիկայի ապրանք յեցնելով՝ Գաղղիոյ պիտի խրկեն, այն ապրանքը հոն ծախելէն ետեւ՝ Չին պիտի կրկնու ու Չինացիաց վաճառքը տանելով՝ Հնդկաստան պիտի տանին, հոն ծովէն լեռնալ՝ այն տեղի ապրանքը տանելով՝ Ամերիկայ պիտի դառնան: Ասոնց մէկ ճանրարութիւնը թէպէտ երկու տարի պիտի բքէ, բայց մէկին հինգ շահ ընելու տարակցա չը կայ:

Ի ԿՐՏԱՆԴՆՈՒԴՈՒԼՍ

Ի ՏԳԱՐԱՆԻ ԴՈՒՆՈՒ ԱՐԱՅԻՐԱՆ ԱՊՐԷՆԻՑԻՈՅ